

14.9.2009

Oikeusministeriö

15. 09. 2009

aQ 5 / 84 / 2006
LAVO

OM 5/84/2006

LAUSUNTO LASTEN OIKEUKSIEN KÄYTTÖÄ KOSKEVASTA YLEIS-
SOPIMUKSESTA

Khs 2009-1397

Kaupunginhallitus päätti 14.9.2009 antaa oikeusministeriölle seuraavan lausunnon lasten oikeuksien käyttöä koskevasta yleissopimuksesta:

Helsingin kaupunki pitää sopimuksen hyväksymistä tarpeellisenä, vaikka Suomen kansallinen lainsäädäntö jo vastaakin yleissopimuksen sisältöä valitun kolmen perheoikeudellisten asioiden ryhmän osalta. Sopimuksen allekirjoittamista voidaan pitää tarpeellisenä erityisesti siksi, että sillä ennakoidaan olevan vaikutusta tuleviin lasta koskevia oikeudenkäyntejä sivuaviin lainsäädäntöhankkeisiin. Lisäksi sopimuksen hyväksyminen osoittaa Suomen tukevan Euroopan neuvoston toiminnan perustana olevia yhteisiä päämääriä mm. lasten osallistumisoikeuksien turvaamisessa ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen toteuttamisessa.

Samalla kaupunginhallitus lähettää jäljennöksen sosiaalilautakunnan lausunnosta 18.8.2009 ja ilmoittaa yhtyvänsä lautakunnan lausuntoon.

Lisätiedot:

Hari Olli, kaupunginsihteeri, puhelin 310 36048

HELSINGIN KAUPUNGINHALLITUS

Paula Kokkonen
apulaiskaupunginjohtajaOlli Hari
kaupunginsihteeri

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
hallintokeskus@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Tilinro

800012-62637

Y-tunnus

0201256-6
Alv.nro
FI02012566

18.8.2009

Hallintokeskuksen lausuntopyyntö 12.6.2009 Dnro 2009-1397/010

LAUSUNTO OIKEUSMINISTERIÖN EHDOTUKSESTA LASTEN OIKEUKSIEN KÄYTTÖÄ KOSKEVAN YLEISSOPIMUKSEN HYVÄKSYMISESTÄ

Sosv 2008-6

Sosiaalilautakunta päätti antaa asiasta kaupunginhallitukselle seuraavan sisältöisen lausunnon:

Lasten oikeuksien käyttöä koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen tavoitteena on vahvistaa lasten oikeuksia siltä osin kuin ne mahdollistavat lapsen osallistumisen itseään koskeviin oikeudellisiin menettelyihin tuomioistuimissa tai vastaavanlaista valtaa käyttävissä hallinnollisissa viranomaisissa. Menettelyllisillä oikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi tiedonsaantioikeutta asiakirjoista, oikeutta ilmaista oma näkemyksensä oikeudenkäynnissä tai oikeutta nimetä edustaja oikeuskäsittelyä varten. Sen lisäksi, että yleissopimus vahvistaa lapsen oikeuksia, se asettaa myös velvollisuuksia oikeusviranomaisille ja lasten edustajille muokata päätöksentekomenettelyä siten, että lapset voivat paremmin toteuttaa oikeuksiaan.

Allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifiointi-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa kunkin valtion tulee nimetä ilmoituksessaan vähintään kolme perheoikeudellisten asioiden ryhmää, joihin tätä yleissopimusta sovelletaan. Oikeusministeriön luonnoksessa hallituksen esitykseksi on ehdotettu, että Suomi nimeäisi mainituiksi ryhmiksi isyyden vahvistamisen, lapseksiottamisen ja huostaanoton tuomioistuin käsittelyä koskevat oikeudelliset menettelyt.

Kuten oikeusministeriön luonnoksessa todetaan, Suomen voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö vastaa yleissopimuksen sisältöä eikä yleissopimuksen voimaansaattaminen edellytä ehdotetun voimaansaattamislain- ja asetuksen lisäksi muita lainsäädäntömuutoksia. Yleissopimukseen liittymisellä voidaan kuitenkin ennakoida olevan välillistä

18.8.2009

vaikutusta tuleviin lasta koskevia oikeudenkäyntejä sivuaviin lainsäädäntöhankkeisiin, joissa lapsen osallistumisoikeudet voidaan jatkossa paremmin huomioida.

Oikeusministeriön luonnoksessa on artiklakohtaisesti selostettu sopimusvelvoitteiden sisältöä ja arvioitu, miten velvoitteet täytetään isyyden vahvistamisen, lapseksiottamisen ja huostaanoton tuomioistuinkäsittelyä koskevissa oikeudellisissa menettelyissä.

Isyyden vahvistaminen

Isyyslain osalta voidaan todeta, että voimassa oleva lainsäädäntö turvaa 15 vuotta täyttäneelle lapselle yleissopimusta laajemmat mahdollisuudet vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon isyysasioissa ja tämä vaikuttamismahdollisuus tulisi selvemmin tuoda esiin myös esitystekstissä. Tältä osin viitataan isyyslain esitöihin.

Lapsen vahvasta asemasta on esimerkkinä isyyslain 22 §, jonka mukaan isyyden vahvistamista koskevassa oikeudenkäynnissä lapsi on kantajana ja lapsen äiti kuultavana, vaikka äiti edustaisi lasta oikeudenkäynnissä. Vastaavasti miehen nostaessa isyyden vahvistamiskanteen maistraatin hylättyä isyyden tunnustamisen, kanne kohdistetaan lapseen äidin ollessa kuultavana.

Oikeusministeriön luonnoksessa todetaan, ettei lastenvalvoja voi ajaa isyyden vahvistamista koskevaa kantea 15 vuotta nuoremman lapsen puolesta vastoin äidin tahtoa, jos lapsi on äitinsä huollossa tai hoidossa. Tästä seuraa, että mikäli lapsi on esimerkiksi otettu sosiaalilautakunnan huostaan ja sijoitettu, lastenvalvoja voi äidin vastustuksesta huolimatta ajaa isyyden vahvistamista koskevaa kantea.

Isyyslain 24 §:n mukaan 15 vuotta täyttäneellä alaikäisellä on oikeus tulla kuulluksi isyysasian yhteydessä. Isyyden tunnustamisen hyväksyminen edellyttää aina lapsen hyväksymistä, jos lapsi on ennen tunnustamisen voimaan tuloa täyttänyt 15 vuotta (IsL 16 §). Lapsen ei tarvitse esittää tunnustamisen hyväksymättä jättämiselle mitään perusteita. Isyyslain 25 §:n mukaan 15 vuotta täyttänyt voi myös vastustaa isyyden vahvistamista koskevan kanteen ajamista.

Alaikäinen 15 vuotta täyttänyt lapsi voi itse aloittaa isyytensä selvittämisen. Isyyslain esitöiden mukaan 15 vuotta täyttäneen lapsen isyyden selvittäminen eroaa alle 15-vuotiaan lapsen isyyden selvittämisestä siten, että lastenvalvojan tulee järjestää isyyden selvittämistä koskeva

18.8.2009

neuvottelu lapsen itsensä eikä lapsen äidin kanssa. Äidiltä tarvitaan tietoja mahdollisesta isästä.

Lapseksiottaminen

Lapseksiottamisesta annetun lain 8 §:n mukaan lapseksiottamista ei voida vahvistaa tuomioistuimessa ilman lapseksi otettavan suostumusta, jos lapsi on täyttänyt 12 vuotta ja hän voi ilmaista tahtonsa. Lapseksiottamista ei myöskään voida vahvistaa vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota. Lapsen mielipiteen selvittää ottolapsineuvontaa antava työntekijä. Lapseksiottamiseen annettavasta suostumuksesta on tehtävä asiakirja, joka on päivättävä ja jonka allekirjoittaa suostumuksen antaja.

Suomen lapseksiottamista koskeva lainsäädäntö täyttää yleissopimuksen 3 ja 5 artiklojen asettamat velvoitteet, koska jo 12-vuotiaan lapsen suostumus on ehdoton edellytys lapseksiottamisen vahvistamiselle. Poikkeuksena on vain tilanne, jossa lapsi ei sairautensa tai vammaisuutensa takia voi ilmaista tahtoaan. Suomen lapseksiottamista koskeva lainsäädäntö täyttää myös muut yleissopimuksen asettamat velvoitteet.

Huostaanoton tuomioistuin käsittely

Yleissopimuksen 3 artiklan mukaan lapselle tulee turvata häntä koskevassa oikeudenkäynnissä oikeus saada kaikki asiaan liittyvät tiedot sekä oikeus tulla kuulluksi ja ilmaista omat näkemyksensä.

Oikeusministeriön luonnoksessa hallituksen esitykseksi on viitattu hallintolainkäyttölain 18 §:n 3 momentin yleissäännökseen, jonka mukaan 15 vuotta täyttäneellä lapsella on huoltajansa ohella oikeus käyttää puhevaltaa henkilöään koskevassa asiassa.

Kun kyseessä on huostaanottoa koskeva asia, tulisi hallituksen esityksessä mainita lastensuojelulain (LsL) 21 §:n erityissäännös, joka oikeuttaa 12 vuotta täyttäneen lapsen käyttämään huoltajan ohella erikseen puhevaltaa itseään koskevassa lastensuojeluasiassa, kuten huostaanotossa. Näin ollen 12 vuotta täyttänyt lapsi on asianosaisen asemassa, mistä seuraa, että hänellä on viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:n 1 momentin nojalla oikeus saada asiaa käsittelevältä viranomaiselta tieto sellaisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn.

18.8.2009

Tämä tietojensaantioikeus on laajempi kuin kuultavan oikeus saada kuulemisen kohteena olevat asiakirjat.

Yleissopimuksen 4 artiklan mukaan lapsella tulee olla oikeus pyytää erityisedustajaa itseään koskevien asioiden oikeuskäsittelyyn, jos huoltajat ovat heidän ja lapsen välisen eturistiriidan johdosta estyneitä edustamasta lasta. Sopimuksen 9 artiklan 1 kappaleessa puolestaan määrätään, että lasta koskevassa tuomioistuinkäsittelyssä tuomioistuimella tulee olla valta edellä mainitussa eturistiriitatilanteessa määrätä lapselle erityisedustaja.

Oikeusministeriön luonnoksessa on otettu kantaa vain jälkimmäiseen määräykseen ja todettu, että LsL:n 87 § oikeuttaa hallinto-oikeuden määräämään lapselle avustajan tuomioistuinkäsittelyyn, jos asianosainen sitä pyytää tai tuomioistuin harkitsee sen tarpeelliseksi. Lisäksi LsL:n 22 § velvoittaa sosiaalilautakunnan tekemään hakemuksen edunvalvojan sijaisen määräämiseksi lapselle, jos on perusteltua syytä olettaa, että hänen huoltajansa ei pysty lastensuojeluasiassa puolueettomasti valvomaan lapsensa etua. Suomen kansallinen lainsäädäntö vastaa 9 artiklan 1 kappaleen määräystä.

Sen sijaan nimenomaisia säännöksiä ei ole lapsen oikeudesta pyytää itselleen erityisedustajaa 4 artiklassa tarkoitetuissa tilanteissa. Lastensuojelua toteutettaessa on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Lisäksi 12 vuotta täyttänyttä lasta on kuultava häntä koskevassa lastensuojeluasiassa hallintolain 34 §:n mukaisesti (LsL:n 20 §:n 1 ja 2 mom.). Edelleen sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 8 §:n 1 momentti velvoittaa sosiaalihuoltoa, esimerkiksi lastensuojelua, toteutettaessa ottamaan ensisijaisesti huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipiteen. Edellä sanotut säännökset turvaavat lapsen oikeuden pyytää ja saada itselleen edustaja oikeudenkäyntiin yleissopimuksen 4 artiklan mukaisesti.

Yleissopimuksen 9 artiklan 2 kappaleen mukaan sopimuspuolten tulee harkita järjestelyjä, joiden avulla lasta koskevissa oikeudenkäynneissä tuomioistuimella on oikeus nimittää lapselle erillinen edustaja, sopivissa tapauksissa lakimies.

Oikeusministeriön luonnoksessa todetaan, että eturistiriitatilanteiden lisäksi ei ole katsottu tarpeelliseksi harkita yleissopimuksen 9 artiklan toisen kappaleen mukaisen erillisen lapsen edustajan määräämistä lapselle.

18.8.2009

Tähän voi todeta, että hallintolainkäyttölain 19 a §:n 1 momentin mukaan hallinto-oikeus voi viran puolesta määrätä asianosaiselle edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten mm. jos asianosaisen edunvalvoja, esimerkiksi lapsen huoltaja, on esteellisyyden vuoksi tai muusta syystä estynyt käyttämästä siinä puhevaltaa.

Huoltajan ja lapsen välinen eturistiriita ei siis ole voimassa olevan oikeuden mukaan ainoa peruste, jolla hallinto-oikeus voi omasta aloitteestaan määrätä lapselle edustajan oikeudenkäyntiin, vaan myös esimerkiksi huoltajan sairaus.

Yleissopimuksen 7 artikla velvoittaa tuomioistuimia lasta koskevissa asioissa toimimaan nopeasti. Lisäksi tarvittaessa tulee taata tuomioistuinten päätösten nopea toimeenpano ja kiireellisissä tapauksissa tuomioistuimilla tulee olla oikeus tehdä päätöksiä, jotka voidaan saattaa välittömästi voimaan.

Oikeusministeriön luonnoksessa on todettu, että lastensuojelua koskevat asiat on käsiteltävä hallintotuomioistuimissa kiireellisinä (LsL:n 88 §) ja huostaanottoa koskevaa hakemusta käsitellessään hallinto-oikeus voi antaa väliaikaisen määräyksen lapsen olinpaikasta sekä siitä, miten lapsen hoito ja huolenpito asian tuomioistuinkäsittelyn aikana järjestetään (LsL:n 83 §).

Edellä sanotun lisäksi olisi syytä mainita, että mm. lapsen huostaanottoa koskeva päätös voidaan muutoksenhausta huolimatta panna heti täytäntöön LsL:n 91 §:n 1 momentin perusteella, jos täytäntöönpanoa ei voida lapsen terveyttä tai kehitystä vaarantamatta siirtää ja tuomioistuin on määrännyt päätöksen heti täytäntöön pantavaksi.

Yleissopimuksen 8 artiklan mukaan tuomioistuimella tulee olla lasta koskevassa oikeudenkäynnissä valta toimia omasta aloitteestaan kansallisen lain määrittelemissä tilanteissa, jos lapsen hyvinvointi on vaarassa.

Oikeusministeriön luonnoksessa todetaan, että sosiaaliviranomaisilla on LsL:n 38 §:n nojalla oikeus sijoittaa lapsi kiireellisesti, jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen tarpeessa.

Lisäksi luonnoksessa sanotaan, että viimesijainen päätösvalta lastensuojeluasioissa on hallintotuomioistuimilla, joille sosiaaliviranomaisten tulee alistaa päätöksensä lapsen kiireellisestä sijoittamisesta lain 39 §:n mukaisesti 30 päivän kuluessa. Hallintotuomioistuimet eivät kuitenkaan pääsääntöisesti ota asioita omatoimisesti käsiteltäväkseen,

18.8.2009

vaan hakemuksen esimerkiksi kiireellisen huostaanoton ratkaisemiseksi tekevät sosiaaliviranomaiset.

Edellä mainittu luonnoksen asiakohta ei perustu voimassa olevaan lastensuojelulakiin, vaan päätöksen alistaminen hallinto-oikeuden vahvistettavaksi perustui 1.1.2008 lukien kumotun lastensuojelulain (683/1983) 17 §:n 2 momenttiin. Jos huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastusti huostaanottoa tai jos mainitussa asiassa ei ollut kuultu asianosaisia, päätös tuli alistaa 30 päivän kuluessa hallinto-oikeuden vahvistettavaksi. Kun viranhaltija voimassa olevan LsL:n 38 §:n perusteella tekee päätöksen lapsen kiireellisestä sijoituksesta, tähän päätökseen tyytymätön 12 vuotta täyttänyt lapsi, lapsen vanhempi ja huoltaja sekä henkilö, jonka hoidossa lapsi on ollut, voi hakea päätökseen muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen (LsL:n 89 §:n 1 mom.).

Toinen asia on, että kiireellinen sijoitus raukeaa, jollei hakemusta lapsen huostaanotosta tai hakemusta kiireellisen sijoituksen jatkamisesta ole 30 päivän kuluessa sijoituksen alkamisesta saatettu hallinto-oikeuden käsiteltäväksi (LsL:n 39 §:n 2 mom.).

Helsingin sosiaalilautakunta pitää sopimuksen hyväksymistä tarpeellisenä, vaikka Suomen kansallinen lainsäädäntö jo nykyisellään vastaa-kin yleissopimuksen sisältöä valitun kolmen perheoikeudellisten asioiden ryhmän osalta. Sopimuksen allekirjoittamista voidaan pitää tarpeellisenä erityisesti siksi, että sillä ennakoidaan olevan vaikutusta tuleviin lasta koskevia oikeudenkäyntejä sivuaviin lainsäädäntöhankkeisiin. Lisäksi sopimuksen hyväksyminen osoittaa Suomen tukevan Euroopan neuvoston toiminnan perustana olevia yhteisiä päämääriä mm. lasten osallistumisoikeuksien turvaamisessa ja myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen toteuttamisessa.

Lisätiedot:

Niemelä Katja, va. perheoikeudellisten asioiden pääll., puhelin 310 43420
Välimäki Karri, lakimies, puhelin 310 43970

SOSIAALILAUTAKUNTA

Sirkku Ingervo
puheenjohtaja

Anneli Levänen
pöytäkirjanpitäjä

LIITE

Läheteasiakirjat

Postiosoite
PL 7000
00099 HELSINGIN KAUPUNKI

sosiaalivirasto@hel.fi

Käyntiosoite
Toinen linja 4 A
00530 HELSINKI

www.hel.fi/sosv

Puhelin
+358 9 310 4011

Faksi
+358 9 310 43717

Y-tunnus
0201256-6

18.8.2009

18.8.2009

Kirje: 2009 Soslk 90

Vastaanottajat:

Kaupunginhallitus
PL 1 (Pohjoisesplanadi 11-13)
00099 HELSINGIN KAUPUNKI